

ТРАНСПРОФЕСІОНАЛІЗМ: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Попадич Богдан Тарасович,

магістр

Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний
університет»

м.Ужгород, Україна

popadycho@gmail.com

Вступ. Стрімкий розвиток науки, техніки, технологій, з одного боку та деяка консервативність традиційної професійної освіти з іншого, є протиріччям сучасного суспільства, що ускладнює підготовку професіоналів, компетенції яких відповідали б вимогам сучасного ринку праці. Сучасна вища освіта сприяє формуванню у майбутніх фахівців компетенцій, що дозволяють вести професійну діяльність у певній сфері та (або) виконувати роботу за конкретними професіями чи спеціальностями. Проте сучасність потребує фахівців із принципово новими компетенціями. Сучасна вимога до професійної підготовки майбутнього фахівця – це формування гнучко мислячої людини, здатної орієнтуватися у багатьох напрямках людської діяльності і швидко самонавчатися на окремих її ділянках [1, с. 160].

Актуальність дослідження обумовлена тим, що сьогодні роботодавці націлені не так на вузькі професійні навички претендентів, як на метапредметні компетенції. В основі поняття транспрофесіоналізму лежать такі характеристики, як критичне мислення, креативність, гнучкість, здатність розвивати мислення, орієнтоване на вирішення проблем, готовність до міжпрофесійних комунікацій. Особливо актуальною вказана тема є в умовах воєнного стану, коли юрист повинен буди і психологом, і військовим, і журналістом, і комп'ютерником, і педагогом, і політологом, і військовим експертом. Актуальність зазначеної проблеми також знайшла своє відображення у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», чинних Ліцензійних умовах провадження освітньої діяльності ЗВО, Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої

освіти ESG (Єреван), Методичних рекомендаціях для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості ОП, інших нормативних документах Міністерства освіти і науки України, професійних стандартах викладачів ЗВО та вчителів ЗЗСО.

Мета роботи. Проаналізувати поняття «транспрофесіоналізм» та визначити його основні характеристики.

Матеріали та методи. Концептуальні положення транспрофесіоналізму викладені у працях зарубіжних вчених С. Брю, П. Друкер Ж.-Ж., Ламбен, К. Макконнелла, М. Портер, А. Томпсон та ін. Підготовку фахівців вивчали М. Бакум, С. Гончаренко, І. Козубовська, К. Корсак, В. Кушнірук, А. Лігоцький, В. Луговий, П. Олійник, В. Староста, С. Сисоєва, М. Солдатенков, та ін. У роботі використовувалися аналіз, узагальнення та класифікація фактів наукової літератури.

Результати та обговорення. Система вищої освіти сьогодні розглядається як найважливіший інститут соціалізації особистості, де навчання та виховання є єдиним процесом, спрямованим на підготовку високоосвічених, ерудованих, культурних, творчо мислячих фахівців [3].

Професія – рід трудової діяльності людини, яка володіє комплексом спеціальних знань, практичних навичок, одержаних шляхом спеціальної освіти, навчання чи досвіду, які дають можливість здійснювати роботу в певній сфері виробництва [2]. Тобто, «професія» (від латів. *profiteer* – оголошую своєю справою) передбачає «певний вид трудової діяльності, володіння певними компетенціями, які набувають під час спеціальної підготовки.

Професіонал (лат. «спеціальність»): той, хто зробив якесь заняття предметом своєї постійної діяльності, своєю професією. Добрий фахівець, знавець своєї справи; спеціаліст, професіоналіст [6].

Одним із перших сучасних дослідників професіоналізму можна вважати Т. Parsons. Присвятивши свої дослідження підготовці та становленню професіонала у суспільстві як «ідеального громадянина», науковець визначає кілька найбільш значущих рис професії: «формальна технічна підготовка, що

особливо включає інтелектуальний компонент, у рамках освітніх інститутів, що підтверджують якість та компетентність; наявність навичок прагматичного застосування отриманої формальної підготовки; інституційні механізми, які гарантують, що ця компетентність та вміння будуть використані соціально значущим способом» [8, р.541].

На думку І. Хоржевської професіоналізм – це сполучення загальної освіти з уміннями і навичками, що здобуваються у процесі роботи у конкретній організації, у специфічних умовах розподілу та організації праці. Проблеми становлення особистості працівника, формування у нього позитивного ставлення до праці, інтересу до змісту роботи, задоволеності працею є актуальною і в теоретичному і в практичному розумінні» [7].

На нашу думку, професіоналізм – це інтегральна психологічна характеристика, що відображає рівень і характер оволодіння людиною професії, яка є показником, що людина виконує свою професійну діяльність на високому рівні в даній професії.

Професіонал має бути готовим до самостійного вирішення різних життєвих та професійних ситуацій та нести відповідальність за прийняті рішення. Важливу роль тут відіграють так звані м'які навички, які ще називають ключовими навичками, основними навичками, ключовими компетенціями або навичками працевлаштування – це ті бажані якості, які застосовуються на різних робочих місцях і в різних життєвих ситуаціях – такі риси, як цілісність, спілкування, ввічливість, відповідальність, професіоналізм, гнучкість і робота в команді [5, с. 163]. Soft skills, будучи надпрофесійними навичками, сприяють більш ефективному вирішенню професійних завдань та комунікацій у взаємодії з іншими людьми. [4, с. 32].

Значна зміна вимог до професіоналів не могла не позначитися на зміні основного терміна «професія». Поняття «професія» втрачає своє первісне значення. Поступово відбувається перехід від професії як вузькопрофесійної діяльності, що характеризується системною визначеністю, конкретними формами та видами діяльності, завершеним результатом, до трансфесії, під

якою в сучасній науці розуміється вид трудової активності, що реалізується на основі синтезу та зближення професійних компетенцій, що належать до різних спеціалізованих. В основі трансфесій лежить трансфесіоналізм, який полягає у здатності при вирішенні поставлених проблем виконувати широкий спектр дій, у тому числі за допомогою міждисциплінарного синтезу знань. Варто зазначити, що в основі трансфесіоналізму лежать компетенції, що належать до однієї групи спеціальностей. Проте складність і непередбачуваність довкілля дедалі частіше спонукають фахівців у процесі вирішення багатогранних питань освоювати нові види діяльності, далекі від основної професії. І тоді на перший план виходить транспрофесіоналізм.

Практично немає досліджень, присвячених формуванню та розвитку транспрофесійних компетенцій у різних груп студентів. Основна частина досліджень у сфері вищої освіти присвячена не стільки фіксації феномену, скільки обґрунтуванню його актуальності та постійно зростаючої затребуваності. При цьому відсутність системи методологічних досліджень та розробок ускладнює організацію та реалізацію процесу підготовки транспрофесіонала.

У своєму дослідженні ми розглядаємо транспрофесіоналізм як інтегративну якість особистості, що включає гнучкість у вирішенні проблем, міжпрофесійну комунікативність, дивергентність мислення, що відображає здатність і готовність до освоєння міжпрофесійних видів діяльності через самоосвіту та застосування їх при вирішенні та при міжпрофесійній взаємодії з різними спільнотами.

Проаналізуємо основні характеристики транспрофесіоналізму (табл. 1):

Таблиця 1

Основні характеристики транспрофесіоналізму

Компонент	Основні характеристики
Особистісний	- транспрофесійні ціннісні орієнтації, - соціально-професійна адаптивність,

	<ul style="list-style-type: none"> - самоактуалізація, самоорганізація, самоефективність, - гнучкість інтелекту, здатність швидко приймати рішення в умовах навколишнього середовища, що змінюється, - мотивація професійної діяльності
Функціональний	<ul style="list-style-type: none"> - міждисциплінарні знання, - професійна мобільність, - вміння отримувати з навколишнього середовища необхідну інформацію та отримувати міждисциплінарні знання та формувати відсутні компетенції, - системність мислення, здатність до трансдисциплінарного синтезу знань та комплексного вирішенню проблем, - практико-орієнтованість як здатність у процесі аналізу та вирішення проблеми залучати необхідних практичних фахівців та налагоджувати необхідні комунікації - здатність до роботи в поліпрофесійних проєктних командах, до налагодження комунікацій та управління ними, - схильність до прогнозування (антиципації), уявлення можливого підсумку дій та знаходження засобів вирішення проблеми до її виникнення

Підсумовуємо, що в основі транспрофесіоналізму лежать м'які навички (soft skills). Проте, як було зазначено раніше, на початковому етапі підготовки транспрофесіоналів необхідно сформувати жорсткі навички (hard skills), тобто спочатку потрібно стати професіоналом. Жорсткі навички стають "ядром", навколо якого відбувається формування додаткових характеристик, у тому числі і з несуміжних видів діяльності. Враховуючи, що в системі вищої освіти бакалаврат та спеціаліст переважно спрямовані на формування жорстких навичок, збільшення додаткових навичок стає можливим на рівні магістратури. А це, у свою чергу, робить магістратуру тим рівнем, на якому можлива підготовка транспрофесіоналів. «транспрофесіоналізм магістранта-дизайнера» і

визначити його як інтегративну якість особистості, що сприяє через дивергентність і системність мислення, гнучкість інтелекту, рефлексію, міжпрофесійну комунікативність і готовність до освоєння міжпрофесійних видів діяльності створенню в умовах невизначеності елементів предметно-.

Однак наявності трансдисциплінарних знань та навичок взаємодії з міжпрофесійними спільнотами, на наш погляд, недостатньо, щоб говорити про сформовані характеристики транспрофесіонала. Той, хто навчається, повинен мати стійкі установки до здійснення транспрофесійної діяльності. Дизайнер має бути готовим до транспрофесіоналізму.

Висновки. Таким чином, проведений науковий аналіз поняття транспрофесіоналізму як нового явища в системі підготовки нового класу професіоналів дозволяє зробити такі висновки: транспрофесіоналізм є складним теоретико-методологічний феномен. Його актуальність обумовлена соціально-економічними умовами, що постійно змінюються, у світі, що впливає на суттєве перетворення світу професії. Аналіз основного поняття дослідження «транспрофесіоналізм» показав, що його необхідно розглядати як інтегративну якість особистості, що включає дивергентність мислення, гнучкість у вирішенні проблем, міжпрофесійну комунікативність, що відображає здатність і готовність до освоєння міжпрофесійних видів діяльності вирішенні виникаючих в умовах невизначеності комплексних проблем у сфері проектування та створення візуальних зображень об'єктів середовища та при міжпрофесійній взаємодії з різними спільнотами.

Список використаних джерел

1. Ануфрієва О.Л. Конкурентоспроможний випускник закладу вищої освіти: модель оцінки рівня конкурентоспроможності майбутнього менеджера. *Управління конкурентоспроможністю персоналу, робіт та послуг: теорія, методологія* : монографія. ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Навчально-науковий інститут менеджменту та психології. 201 с.

2. Вікіпедія. https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційно-комунікаційні_технології (дата звернення: 04.07.2022).

3. Длугунович Н. А. Softskills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. 2014. № 6. С. 239–242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_tekh_2014_6_47 (дата звернення: 20.05.2022).

4. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «softskills» у сучасних освітніх та професійних моделях. Softskills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті: тези доповідей (Київ, 21 лютого 2020 р.). Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 31–34.

5. Коваль К. Розвиток «softskills» у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162–167.

6. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%CF%F0%EE%F4%E5%F1%B3%EE%ED%E0%EB> (дата звернення: 20.06.2022).

7. Хоржевська І. М. професіоналізм та професійний розвиток особистості «Наука і освіта», №11, 2016 с. 59. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2016/11_2016/12.pdf (дата звернення: 05.07.2022).

8. Parsons T. Professions. *International Encyclopedia of the Social Sciences* : The Macmillan Company & The Free Press. 1968. p.536-547.